

УДК 330.15:336.2

**ФОНДИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СИСТЕМІ
ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ ПОЛЬЩІ**

*А. С. Авдющенко, к. е. н., доцент, ДВНЗ «Національний гірничий університет»,
anna.avdiushchenko@gmail.com*

У статті аналізується діяльність Національного та Воєводських фондів охорони навколишнього середовища Польщі. Представлено фінансові інструменти, які використовуються у діяльності фондів, а також джерела надходження та використання грошових коштів від екологічних оплат та штрафів. Наголошується на підвищенні ефективності використання крайових та закордонних джерел фінансування у реалізації природоохоронних заходів на рівні держави та регіонів. Проаналізовано ситуацію, яка склалася у фінансуванні природоохоронних заходів в Україні та надано рекомендації щодо покращення еколого-економічного регулювання.

Ключові слова: фонди охорони навколишнього середовища, екологічні оплати, екологічні штрафи, еколого-економічні інструменти регулювання.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси, які характерні для сучасної

України, пов'язані із формуванням спільного економічного, екологічного, соціального,

політичного і правового простору з країнами Європи. Тому Україна, і особливо після підписання та ратифікації Урядом угоди про асоціацію, має враховувати ті тенденції екологічної політики, які характерні для країн ЄС. Особливу увагу слід звертати на економічні та організаційні механізми європейської екологічної інтеграції, оскільки від рівня їх запровадження та успішної імплементації в Україні залежить ефективність екологічної політики та ефективність розв'язання власних екологічних проблем.

Оскільки вступ до ЄС є одним із стратегічних пріоритетів для нашої держави, то, відповідно, виникають питання розбудови стратегії реформування і її національної економіки. Одним із найважливіших засобів реалізації цього пріоритету має стати економічний механізм раціонального природокористування. Головна його роль полягає у заохоченні економічних суб'єктів до ощадливого використання природних ресурсів, а також ефективного фінансування проєкологічних заходів на рівні держави, регіонів, міст, місцевостей та окремих підприємств.

Основними елементами вітчизняної системи економічного регулювання в рідчизні екологічної політики є екологічні платежі (екологічний податок, рентна плата та збори), а також штрафні санкції за порушення екологічного законодавства. Такі фінансові надходження виконують одразу дві функції:

- мотивують користувачів ресурсів та забруднювачів навколишнього середовища до проєкологічної поведінки;
- виступають джерелами створення природоохоронних фондів.

Як показує практика вітчизняного екологічного управління, економічні інструменти у даному випадку здійснюють переважно фіскальну функцію і стають засобом нагромадження фінансових ресурсів влади. Незважаючи на існування різниці між економічною сутністю окремих податків, зборів, штрафів тощо, фактично екологічні платежі у сучасних умовах носять характер податкових надходжень і фактично слугують інструментом для збільшення прибуткової частини державного бюджету. Тобто, вони не носять цільового характеру. Натомість світова практика використання екологічних платежів свідчить про те, що вони

йдуть переважно на фінансування витрат цільових екологічних проєктів у межах сум сплаченого екологічного податку, зборів та інших екологічних надходжень [6, 7].

Вдалим прикладом використання екологічних оплат, які надходять від користувачів природними ресурсами та забруднювачів навколишнього середовища, є досвід Польщі. У цій країні вже 25 років діє досить ефективна дворівнева система фондів нагромадження та розподілу екологічних оплат, а саме:

- Національний фонд охорони навколишнього середовища і водного господарства;
- Воєводські (обласні) фонди охорони навколишнього середовища і водного господарства.

До цих двох фондів надходить близько 90% всіх оплат та штрафів за використання та забруднення навколишнього середовища. 100% коштів, що нагромаджується у фондах, використовується виключно на фінансування проєкологічних проєктів на території воєводств. Тому досвід Польщі щодо фінансування природоохоронних заходів слід розглянути з точки зору можливостей його використання для діяльності фондів охорони навколишнього природного середовища в Україні. На даний момент діяльність таких фондів у нашій країні носить дещо формальний характер і не відзначається ефективністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням побудови ефективного еколого-економічного механізму присвячені праці українських науковців В. С. Міщенко [1, 2] Г. П. Виговської [2], М. Краснова [3], М. О. Євдокімова [4], О. О. Веклич [5] та інших. У працях зазначених вчених розглядаються питання підвищення ефективності економічного механізму через ощадливе природокористування. Однак, вони не містять аналізу європейського досвіду щодо використання для досягнення ефективності такого інструмента як фонди охорони навколишнього середовища. Тому вважається доцільним здійснити відповідний аналіз та розглянути можливості використання світового досвіду в Україні.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є аналіз діяльності Національ-

ного та Воеводського фондів охорони навколишнього середовища та водного господарства Польщі з точки зору особливостей фінансування окремих природоохоронних заходів на регіональному рівні, визначення напрямів його адаптації для умов України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національний фонд охорони навколишнього середовища і водного господарства (НФОНСіВГ) був заснований як окрема юридична особа в 1989 і став одним з результатів системних перетворень. Діяльність Фонду розпочалася з 1 липня 1989 з прийняттям Закону Польщі «Про охорону і формування навколишнього природного середовища», а також Водного Закону. Також було створено Воеводські фонди охорони навколишнього середовища та водного господарства (ВФОНСіВГ), але статус окремих юридичних осіб такі фонди отримали лише у 1993 році [8].

Утворені Фонди, як незалежні юридичні особи, утворили єдину систему фінансування охорони навколишнього природного середовища в Польщі. Національний фонд є джерелом фінансування заходів на державному рівні, у той час як 16 Воеводських фондів реалізують фінансування на регіональному рівні. На поточний момент система, яку утворили Фонди, діє керуючись «Спільною стратегією діяльності НФОНСіВГ і ВФОНСіВГ на 2013–2016 роки з перспективою до 2020 року» [9].

Протягом 25 років існування Фондам вдалося досягнути стабільних доходів, які формуються вже не тільки за рахунок надходжень від користувачів та забруднювачів навколишнього середовища, а від умілого розпорядження отриманими прибутками та наданні коштів у вигляді пільгових кредитів. За цей час з Національним фондом було підписано більше 19 тисяч угод про дофінансування проекологічних проектів, виплачено біля 33,1 млрд. злотих (біля 11 млрд. доларів США) на інвестиції, сумарна вартість яких перевищує 130 млрд. злотих (біля 44 млрд. доларів США). Також протягом цього періоду дофінансовано проекологічні заходи з фінансових засобів ЄС, які обслуговувалися фондом на суму біля 19,6 млрд.

Протягом 1993–2013 екологічні інвестиції всіх Воеводських фондів перевищили

31 млрд. злотих (біля 10 млрд. доларів США). Тобто разом система фондів здійснила фінансування на 64,1 млрд. злотих (біля 22 млрд. доларів США) з коштів, які було отримано у державі [8].

Фонди займають міцну позицію у загальній системі фінансування діяльності, пов'язаної з охороною навколишнього середовища (рис. 1).

Управляючим органом НФОНСіВГ є Рада, яка представляє Фонд у зовнішніх інституціях і приймає рішення про дофінансування екологічних заходів, готує перелік пріоритетних програм та здійснює нагляд за використанням закордонних коштів, які надходять з закордонних та міжнародних фондів.

Наглядову функцію у діяльності Фонду здійснює Наглядова рада, призначена Міністром навколишнього середовища, яка окреслює напрямки розвитку НФОНСіВГ (шляхом затвердження планів і стратегій), встановлює правила надання фіксування, затверджує пріоритетні програми і критерії вибору проектів, приймає звіти з діяльності, затверджує бюджет і дофінансування завдань, які перевищують за вартістю 1 млн. євро у випадку позик та 500 тис. євро у випадку дотації. Головні напрямки фінансування НФОНСіВГ в 1989–2013 роках представлені на рис. 2.

Фінансова діяльність НФОНСіВГ і ВФОНСіВГ. НФОНСіВГ здійснює самостійну фінансову діяльність на основі Закону Польщі «Про охорону навколишнього середовища» і має законодавчо окреслені джерела фінансування, до них належать як джерела в межах країни, так і закордонні джерела (рис. 3).

Крайові джерела фінансування НФОНСіВГ і ВФОНСіВГ основні свої доходи отримують від оплат за користування навколишнім природним середовищем та штрафів за порушення вимог охорони навколишнього природного середовища.

До таких оплат належать: за стокові води; за забруднення повітря; складування відходів; використання корисних копалин та ресурсів; вирубка дерев і кущів; призначення на інші цілі сільськогосподарських і лісових угідь.

Екологічні оплати і штрафи

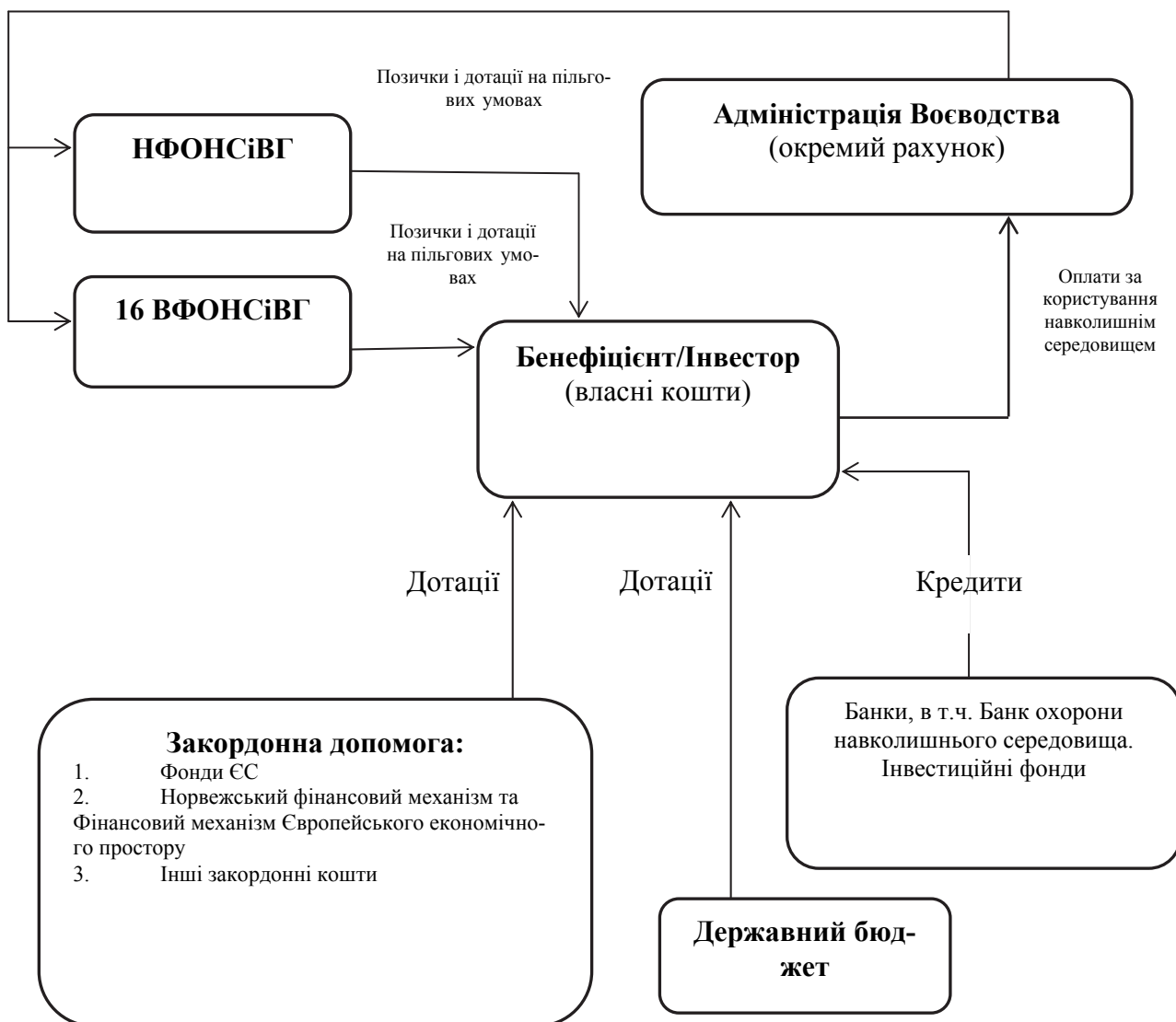

Рис. 1. Система і головні джерела фінансування охорони навколишнього середовища в Польщі [8]

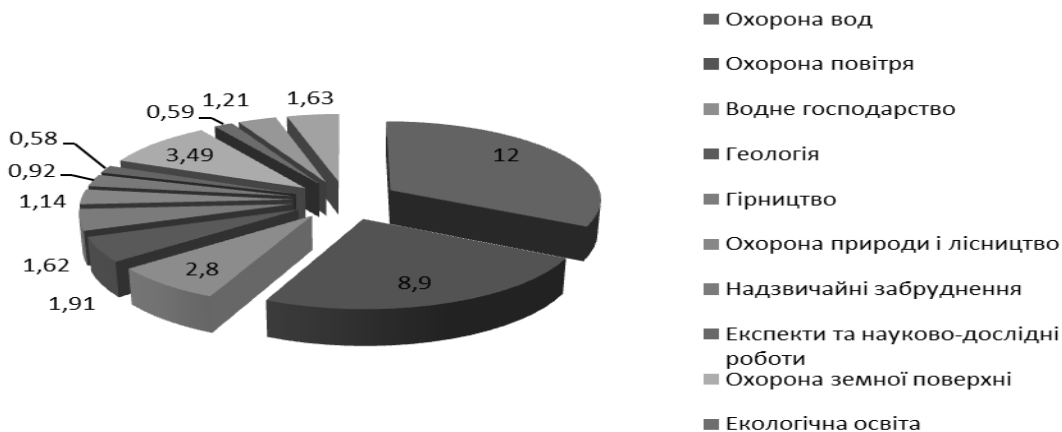

Рис. 2. Головні напрямки фінансування НФОНСiBG в 1989–2013 роках (згідно підписаних угод), в млн. злотих [8]

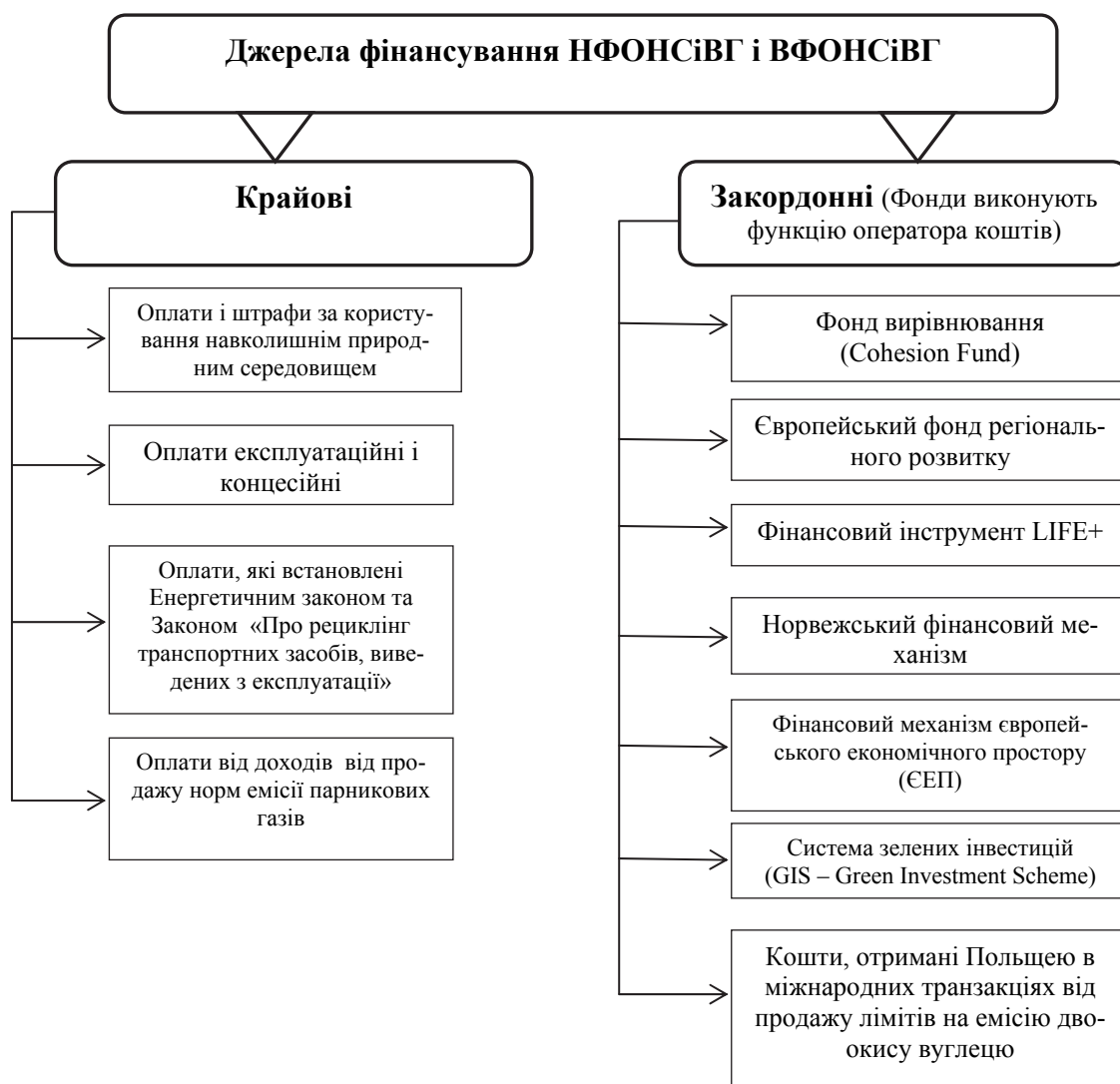

Рис. 3. Крайові та закордонні джерела фінансування НФОНСіВГ і ВФОНСіВГ

Розмір оплат встановлюється Міністром навколишнього середовища щорічно. Оплати вносяться до Маршалківських і Воеводських управлінь і перераховуються далі до Фондів у розмірах, які регулюються Законом Польщі «Про охорону навколишнього середовища».

Додатком джерелом доходів НФОНСіВГ і ВФОНСіВГ є експлуатаційні і концесійні оплати, які вносять на підставі Геологічного і гірничого закону. Такі доходи реєструються на окремому рахунку і можуть бути використані лише на заходи, пов'язані з геологією і гірництвом.

Значну позицію у доходах НФОНСіВГ і ВФОНСіВГ займають відсотки, отримані від надання позичок бініфіцієнтам, які реалізують проєкологічні проєкти, які підпадають під фінансування Фондів.

Також додатковим джерелом доходів

виступають доходи від продажу лімітів на емісію парникових газів і інших субстанції. Ці кошти надходять на так званий «кліматичний рахунок».

Детально джерела фінансування НФОНСіВГ у 2012 та 2013 році представлено у таблиці 1. Порівняльний аналіз показників показує, що у 2013 році більш як на 30% скоротились надходження фонду, у той час як видатки збільшилися на 25%, що призвело до скорочення залишків грошових коштів на рахунку Фонду. Видатки грошових коштів зросли в основному через збільшення обсягу позичок на природоохоронні заходи майже у 2 рази, що у подальшому має призвести до збільшення надходжень за користування запозиченими ресурсами, а ефективність таких заходів вже буде потребувати подальшого аналізу.

Доходи і витрати фінансових засобів в 2013 році в порівнянні з 2012 роком
(з округленням до тис. злотих)

№	Стаття надходжень	Виконання в 2012 році	Виконання в 2013 році	Показник 4/3 (%)
1	2	3	4	5
1	Стан грошових коштів і цінних паперів з державного бюджету на початок року	4 284 184	5 109 391	119
1.1.	Грошові кошти	2 996 555	4 613 330	154
1.2.	Цінні папери з Державного бюджету	1 287 629	496 061	39
2.	Надходження	3 150 908	2 173 893	69
2.1.	Надходження дотацій з державного бюджету	19 779	42 711	216
2.2.	Надходження оплат і штрафів за використання навколишнього середовища	384 229	183 785	48
2.3.	Надходження експлуатаційних і концесійних оплат	192 913	254 266	132
2.4.	Надходження продуктових оплат	3 630	3 547	98
2.5.	Надходження реєстраційних оплат за видачу зінтегрованого дозволу	1 196	1 487	124
2.6.	Надходження оплат за статтею 142 Закону «Водний закон»	12 018	12 959	108
2.7.	Надходження оплат за визнання права на емісію	217	197	91
2.8.	Надходження від оплат, що виникають на основі Закону про переробку засобів пересування, що вийшли з експлуатації	418 147	375 688	90
2.9.	Надходження оплат за субстанції, які погіршують озоновий шар	376	1 426	379
2.10.	Надходження штрафів, які виникають на підставі Закону «Про рідкі біокомпоненти і біопалива».	67	105	157
2.11.	Надходження з оплат, які заміщують штрафи, які виникають на підставі «Енергетичного закону»	470 447	43 564	9
2.12.	Надходження штрафів, які виникають на основі Закону «Про міжнародне пересування відходів».	550	436	79
2.13.	Надходження від штрафів, які виникають з Закону «Про батарейки і акумулятори»	0	9	-
2.14.	Надходження оплат і штрафів, які виникають на основі Закону «Про використане електричне і електронне обладнання»	606	340	56
2.15.	Надходження, які походять від продажу емісії газів, які спричиняють парниковий ефект і від інших субстанції	325 303	0	0
2.16.	Надходження штрафів, які виникають на основі Закону «Про відходи»	2 801	2 343	84
2.17.	Надходження, які виникають на основі Кримінального кодексу	47	41	86
2.18.	Надходження відсотків від позичок і кредитів (без маржі банків)	169 192	145 817	86
2.19.	Надходження від повернення позичок і кредитів	667 433	677 674	102
2.20.	Надходження прибутків від цінних паперів, а також відсотків і з банківських рахунків.	228 410	150 132	66
2.21.	Надходження фінансових засобів, які походять з ЄС.	9 451	1 768	19
2.22.	Зменшення сальдо позичок для забезпечення фінансової ліквідності.	159 340	238 745	150
2.23.	Інші надходження	84 756	36 854	43
3.	Видатки	2 325 700	2 897 613	125
3.1.	Видатки на фінансування охорони навколишнього середовища в формі позичок	540 974	1 048 824	194
3.2.	Видатки на фінансування охорони навколишнього середовища	1 356 259	1 322 625	98
3.3.	Видатки перераховані до державного бюджету на фінансування завдань бюджетних державних установ	261 505	414 161	158

3.4.	Видатки на фінансування завдань Національного оператора зелених інвестицій	2 334	558	24
3.5.	Видатки з коштів поточної діяльності	78 650	80 590	102
3.6.	Видатки європейських грошових коштів	12 549	2 043	16
3.7.	Збільшення сальдо позичок для підтримання фінансової ліквідності капіталу	45 010	0	0
3.8.	Видатки і покупка власних інвестицій	1 850	2 529	137
3.9.	Виплачені і нерозраховані надходження на дофінансування державних бюджетних установ	25 295	24 776	98
3.10.	Інші витрати	1 272	1 508	118
4.	Стан грошових коштів і цінних паперів в державного бюджету на кінець року	5 109 392	4 385 671	86
4.1.	Грошові засоби	4 613 330	4 181 351	91
4.2.	Цінні папери з державного бюджету	496 061	204 320	41

Джерело: [10]

Закордонні джерела фінансування Фондів представлено різними фінансовими інструментами: Предакцесійним фондом (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession Assistance) та Фондом вирівнювання 2000–2006 (Cohesion Fund). В рамках діяльності даного фонду НФОНСіВГ координував 90 проектів (88 інвестиційних та 2 технічної допомоги), які було реалізовано в рамках предакцесійного фонду перед вступом Польщі до ЄС. На той момент це була найбільша інвестиційна програма, яка принципово змінила образ інфраструктури, яка існувала в охороні навколишнього середовища. Особливо це торкнулося водно-стокового господарства. Сума всіх за кваліфікованих коштів становила 4,287 млрд. євро, в тому числі дотація з Фонду вирівнювання 2,850 млрд. євро.

Можливості використання Норвезького фінансового механізму та Фінансового механізму ЄП пов'язані із входженням Польщі до ЄС. Три країни, які не є членами ЄС: Норвегія, Ісландія і Ліхтенштейн, котрі належать до ЄП і до Європейської організації вільної торгівлі, встановили форми беззворотної фінансової допомоги для менш багатих країн ЄС з метою наближення економічного та соціального розвитку. В рамках зазначених двох фінансових інструментів Польща отримала 533,51 млн. євро у 2004–2009 роках, в тому числі на заходи пов'язані з навколишнім природним середовищем понад 133 млн. євро.

Кошти було розподілено наступним чином:

- зменшення забруднення і промоція

відновлювальних джерел енергії (78,5%);
 – промоція стійкого розвитку (14,5%);
 – зміцнення адміністративних здібностей для впровадження законодавства щодо реалізації інвестиційних проектів (7%).

На 2009–2014 роки передбачено нову фінансову перспективу для 12 країн ЄС на суму 1,788 млрд. євро, з них для Польщі призначено 32% – 578 млн. євро (із них – 180 млн. на навколишнє природне середовище).

У 2007 році розпочалася найбільша за вартістю і значенням програма перебудови Польщі у сфері охорони навколишнього середовища – операційна програма «Інфраструктура і навколишнє середовище» (Європейський фонд регіонального розвитку). На кінець березня 2014 року НФОНСіВГ підписав 457 договорів на дофінансування проєкологічних проектів на суму біля 15,4 млрд. злотих (біля 5,1 млрд. доларів) [8].

Час закінчення більшості проектів в рамках операційної програми «Інфраструктура і навколишнє середовище» намічено на 2014–2016 роки. Ця програма стала серйозним викликом для Польщі та організацій, які її реалізують. Практично 28 млрд. євро, які призначені для Польщі в рамках цієї програми, це найбільша квота, яку коли-небудь надавав Європейський фонд регіонального розвитку в країнах ЄС.

Фінансовий інструмент Life+ є одним з фінансових інструментів ЄС, який концентрується виключно на фінансуванні проектів в галузі охорони навколишнього середовища. Програма спрямована на просування новаторських рішень, тому всі дофінансовані

проекти повинні мати демонстраційний або інноваційний характер і спиратися на найкращі практики в даному напрямку.

Фінансовий інструмент – система зелених інвестицій (GIS – Green Investment System), який пов'язаний з регулюванням емісії парникових газів, зокрема стосується охорони клімату та зменшення емісії CO₂. Польща досягла зниження емісії газів у межах, які перевищили взяті нею зобов'язання згідно Кіотського протоколу, тому має можливість продажу лімітів на емісію парникових газів і завдяки цьому отримала доступ до Системи зелених інвестицій. Представлений фінансовий інструмент дає можливість фінансувати проекти пов'язані з охороною клімату і подальшим зниженням емісії парникових газів. Крім цього інвестиції дають можливість економічного розвитку, оскільки забезпечуються додаткові місця праці в будівництві, сільському господарстві, зростає попит на спеціальні будівельні матеріали та обладнання.

Від 2010 року НФОНСiВГ підписав 319 договорів про дофінансування проектів в рамках GIS на суму 478 млн. злотих.

Таким чином, можна зробити висновок, що система фінансування природоохоронних заходів в Польщі діє досить ефективно під впливом трансформаційних змін, які відбулися в економіці протягом останніх років. Значний вплив на структуру на обсяг фінансування є можливість користування фінансовими інструментами ЄС.

Україна на поточному етапі свого розвитку має значні труднощі в побудові системи ефективного механізму фінансування природоохоронних заходів. Перш за все це стосується гармонізації інструментів, які використовуються в системі фінансування природоохоронних заходів з прийняттям до уваги євроінтеграційних процесів, можливостей апроксимації українського природоохоронного законодавства з метою створення підґрунтя для впровадження фінансових інструментів ЄС у даному напрямі.

Природоохоронне, податкове та бюджетне законодавство України, яке сформовано на даний момент, містить у собі систему фінансового забезпечення природоохоронних заходів. Початок створення такої системи почався ще у 1992 році з прийнят-

тям Закону «Про охорону навколишнього середовища».

Відповідно до статті 47 цього ж Закону були створені позабюджетні державні цільові фонди – державний, республіканський Автономної Республіки Крим, обласні, місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища – за рахунок зборів за забруднення навколишнього середовища.

Після прийняття в 1998 р. рішення щодо включення позабюджетних фондів до бюджету вищезазначені фонди змінили свій статус і були долучені до спеціальних видатків відповідних бюджетів. Для контролю виконання державного бюджету було засновано Державне казначейство і відкритий єдиний розрахунковий рахунок казначейства, через який проходять усі державні кошти. Таким чином, всі кошти Державного фонду охорони навколишнього природного середовища витрачаються під контролем Державного казначейства. Крім того, Державна податкова адміністрація стала відповідати за збір платежів за забруднення навколишнього природного середовища. Для контролю бюджетних видатків державних установ була заснована Рахункова палата. Всі ці зміни в системі державного фінансування України пізніше були відображені в Бюджетному кодексі, прийнятому в липні 2001 р. і зміненому в липні 2003 р, а також у новому Бюджетному кодексі 2010 року. Кодекс визначає основні правові вимоги до здійснення в країні державного фінансування. В результаті різко зросла фінансова дисципліна використання державних коштів [4].

Держава поступово посилює централізацію коштів фондів охорони навколишнього природного середовища для повного виконання державних і регіональних екологічних програм. Однак, необхідно визначити раціональне співвідношення стосовно частки міських, сільських, селищних екологічних фондів, оскільки у противному разі фінансові можливості здійснення природоохоронних заходів органами місцевого самоврядування будуть обмежені.

Питома вага видатків держбюджету на охорону навколишнього природного середовища у витратах держбюджету залишається низькою. Розрахунки показують перманентно низьку частку щорічних природо-

охоронних витрат у видатках державного бюджету. Так, за період 2001–2011 рр. ця частка зменшилася – з 1,32 до 0,62 %. Питома вага видатків у валовому внутрішньому продукті (ВВП) недопустимо низька і зменшилась з 0,27 до 0,15 %. Така тенденція, по суті, виявляє процес стагнації видатків на природоохоронні цілі попри необхідності збільшення їхніх обсягів. Це підтверджується й наявністю тенденції до зменшення частки природоохоронних витрат у доходах державного бюджету [4].

Висновки. Недостатня дієвість існуючого механізму фінансування природоохоронних заходів в Україні пояснюється такими причинами:

– слабка нормативно-правова база відносно фінансування природоохоронних заходів на рівні держави та регіонів;

– незбалансованість у сфері пов'язаних з надходженням оплат за користування природними засобами та за забруднення навколишнього середовища та використанням цих акумульованих фінансових засобів на природоохоронні заходи;

– недосконалість та нестабільність системи оплат та штрафів, пов'язаних з навколишнім середовищем, що призводить до того, що ці фінансові інструменти не виконують свої першочергові функції;

– неефективна система створених природоохоронних фондів та їх функціонування на досить формальному рівні, що спричиняє бездієвість зазначених фінансових інструментів;

– недостатня концентрація фінансових засобів у першочергових напрямках природоохоронної діяльності, які потребують вирішення;

– обмеженість використання європейського досвіду щодо функціонування природоохоронних фондів. Це спричинено перш за все недоліками у законодавстві та обмеженому врахуванні вимог директив та інших нормативно-правових актів ЄС у національному законодавстві України. Європейський досвід міг би дати можливість побудувати в Україні дієву систему природоохоронних заходів;

– обмежені можливості використання фінансових інструментів ЄС у фінансуванні

природоохоронних заходів – це пов'язано і з об'єктивними і суб'єктивними факторами економічного та політичного розвитку України.

На основі наведеного аналізу досвіду діяльності фондів охорони навколишнього середовища та водного господарства Польщі слід зробити висновок, що в Україні можливе використання наведеного досвіду у наступних напрямках:

– використання за основу створення фондів охорони навколишнього середовища нормативно-правової бази, яка регулює подібну діяльність в Польщі;

– розгляд можливостей впровадження інструментів, які використовують зазначені фонди в Польщі для діяльності подібних інституцій в Україні;

– використання організаційно-економічного механізму, на який спираються фонди в Польщі за основу для створення подібного механізму в для фондів в Україні;

– налагодження співробітництва між фондами Польщі та України з метою обміну досвідом та кращими практиками, а також знаходження можливостей реалізації спільних природоохоронних проектів та заходів.

Література

1. Міщенко В. С. Плата за відходи. Проблемні питання і альтернативні рішення. / В. С. Міщенко. // Сотрудничество для решения проблемы отходов. Матеріали 5-ї міжнародної конференції – 2008 – С. 23–26.
2. Міщенко В. С., Виговська Г. П. Економіко-правовий статус відходів як вторинної сировини / В. С. Міщенко, Г. П. Виговська. // Економіка України. – 2010. – № 10. – С. 74–81.
3. Краснова М. Фінансування природоохоронних заходів в системі реалізації еколого-правових договорів України. Вісник Київського національного університету. – 2008 – С. 23–26.
4. Євдокімова М. О. Фінансове забезпечення природоохоронної діяльності / М. О. Євдокімова. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 5. – С. 145–151.
5. Веклич О. О. Сучасні тенденції фінансового забезпечення природоохоронної діяльності в Україні / О. О. Веклич. // Фінанси України. – 2009. – № 11.
6. Закон Польщі «Про охорону навколишнього природного середовища» від 27 квітня 2001 року // Збірник законів № 62, 2001 рік. Закон Польщі «Про охорону навколишнього природного середовища» від 27 квітня 2001 року // Збірник законів № 62, 2001 рік.
7. Закон України «Про охорону навколишньо-

го природного середовища» (№ 1264-12, редакція від 26.04.2014).

8. Odnawialne źródło ekorozwoju. Zmieniliśmy i zmieniamy Polskę (Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej 1989–2014), Warszawa 2014).

9. Wspólna strategia działania Narodowego

Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku (Warszawa, czerwiec 2012).

10. Sprawozdanie z działalności Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w 2013 roku (Warszawa, kwiecień 2014).

В статье анализируется деятельность Национального и Воеводских фондов охраны окружающей среды в Польше. Представлены финансовые инструменты, которые используются в деятельности фондов, а также источники поступления и использования денежных средств от экологических оплат и штрафов. Делается акцент на эффективности использования внутренних и внешних источников финансирования в реализации природоохранных мероприятий на уровне государства и регионов. Проанализирована ситуация, которая сложилась в финансировании природоохранных мероприятий в Украине, представлены рекомендации с целью улучшения эколого-экономического регулирования.

Ключевые слова: фонд охраны окружающей среды, экологические оплаты, экологические штрафы, эколого-экономические инструменты.

Activities of National and Province Funds for Environmental Protection and Water Management are analysed. Financial instruments, sources of receipt and usage of environmental fees and fines are presented. Effectiveness of usage of domestic and foreign sources of financing for environmental activities on the level of state and regions are highlighted. The situation which exists in the environmental area protection in Ukraine is analyzed. The recommendations as for improvement of economic and environmental regulations are given.

Keywords: fund for environmental protection, environmental fees, environmental fines, economic and environmental instruments.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Вагоновою О.Г.

Надійшла до редакції 12.08.14.